

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในสังคมไทย สถานภาพของสตรีต่ำต้อยกว่าชายมาตั้งแต่ยุคโบราณกาล จนถึงกับเปรียบเทียบผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคนก็มี (รัตนกร เศรษฐโชติ, 2523 : 87) ความไม่เสมอภาคกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงนี้เป็นปัญหาเรื้อรังมานาน (บวร ประพฤตดี, 2520 : 1) ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหานี้มีหลายประการดังต่อไปนี้

ปัจจัยทางชีววิทยา

เพศหญิงมีลักษณะทางชีววิทยาที่อ่อนแอกว่าเพศชาย ร่างกายและอุปนิสัยใจคอโดยทั่วไปของเพศหญิงถูกกำหนดขึ้นมาให้เหมาะสมกับการทำงานเบากว่าเพศชาย อันได้แก่ งานดูแลบ้านช่อง งานบริบาลเด็ก และปรนนิบัติเพศชาย เป็นต้น (บวร ประพฤตดี, 2520 : 1)

ปัจจัยทางจิตวิทยา

ทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวถึงประสบการณ์ของเด็กหญิงและเด็กชายเกี่ยวกับอวัยวะเพศของตนตอนหนึ่งว่า เด็กหญิงมีความต้องการองคชาต เมื่อพบว่าตัวเองไม่มีจึงเกิดความรู้สึกว่าตนเองถูกตอน และตนเองมีค่าน้อยลง ไม่เท่าเพศชาย จากนั้นความรักที่เด็กหญิงเคยมีต่อมารดา ก็กลายเป็นความเกลียด เพราะมารดาที่ไม่มีองคชาตและมีค่าน้อยเช่นกัน เด็กหญิงจึงให้ความรักต่อบิดาแทนมารดา ชั้นตอนนี้ฟรอยด์เรียกว่า บมอดีปัส (Aedipus Complex) เด็กหญิงจะผ่านอดีปัสได้ช้ากว่าเด็กชาย เด็กหญิงจะอยู่ในบมนี้เป็นเวลา นานโดยกำหนดมิได้ หล่อนทำลายบมนี้ได้ช้าและถึงกระนั้นก็ไม่หมดโดยสิ้นเชิงในสภาพการณ์เช่นนี้ การก่อตัวของซูเปอร์อีโก้จะมีปัญหา ไม่อาจสร้างความแข็งแกร่ง และความเป็นอิสระซึ่งมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมได้ ซูเปอร์อีโก้ของผู้หญิงไม่เคยชนะ ไม่เคยพ้นอิทธิพลของความรู้สึกส่วนตัว ไม่เคยเป็นอิสระจากฐานทางความรู้สึก เหมือนกับที่เราต้องการให้เป็นบุรุษ ผู้หญิงแสดงให้เห็นถึงความสำนึกทางความยุติธรรมที่อ่อนกว่าชาย หล่อนมีความพร้อมน้อยกว่าที่จะยอมอยู่ใต้เงอานโซของ ความจำเป็นที่ยิ่งใหญ่ของชีวิต หล่อนมักจะอยู่ใต้อิทธิพลของความรู้สึกรักและเกลียดทั้งการตัดสินใจต่าง ๆ ดังนั้น กฎหมาย กฎความยุติธรรม อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอารยธรรม จึงเป็นผลงานของบุรุษ (เนืองน้อย บุญเนตร, 2529 : 166-169)

ปัจจัยทางประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์เท่าที่ครอบคลุมถึงในขณะนี้พบว่า คนสำคัญที่มีอิทธิพลเหนือสังคมในแต่ละยุคสมัยเป็นเพศชายทั้งสิ้น ดังนั้นจึงมีบางท่านกล่าวว่า ประวัติศาสตร์ของโลกล้วนเป็นประวัติศาสตร์ของเพศชาย อันเป็นผลให้เพศชายมีอิทธิพลผลักดันให้เพศหญิง ซึ่งอยู่ใต้อิทธิพลของตนยอมรับบทบาทและมีพฤติกรรมไปในแนวทางที่เพศชายกำหนดให้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเพศชายมักจะ ได้เปรียบโดยกดเก็บความปรารถนาแห่งตัวตน ในฐานะที่เป็นมนุษย์ไว้ เพื่อความปลอดภัยของตนเอง หรือ เพื่อจรรโลงสังคมมิให้สั่นคลอน (บวร ประพฤติกิตติ, 2510 : 1-2)

ปัจจัยทางกฎหมาย

กฎหมายไทย กำหนดสถานภาพของหญิงไทยต่ำกว่าผู้ชาย โดยที่หญิงต้องประพฤติกิตติปฏิบัติดังนี้

1. หญิงต้องยินยอมรับว่าสามีเป็นหัวหน้าครอบครัว หญิงควรเป็นผู้ตาม
2. หญิงต้องยกย่องสามีไม่ว่าจะเป็นคนชั้นใดก็ตาม
3. สามีทำร้ายร่างกายและทารุณจิตใจภรรยาได้ (ไม่ถึงบาดเจ็บ) ซึ่งถือว่าเป็นการตักเตือนกันตามสมควร
4. หญิงมีสามีไม่อิสระในการใช้ชีวิตส่วนตัว (ราชันกร เศรษฐโชติ, 2523 : 89)

ปัจจัยทางศาสนา

ศาสนาอิสลามยินยอมให้ชายมีภรรยาได้หลายคน ส่วนศาสนาพุทธนั้นว่าจะกำหนดหน้าที่ของสามีภรรยาไว้ แต่หญิงไทยยังมีสถานภาพต่ำกว่าชาย ดังรายละเอียดหน้าที่ของสองฝ่ายดังนี้

หน้าที่ของสามี

สามีมีหน้าที่ 5 ประการ คือ

1. ด้วยการยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา
2. ด้วยการไม่ดูหมิ่น
3. ด้วยการไม่ประพฤตินอกใจ
4. ด้วยการมอบความเป็นใหญ่ให้
5. ด้วยการให้เครื่องแต่งตัว

หน้าที่ของภรรยา

1. จัดการงานดี
2. สงเคราะห์คนข้างเคียงสามีดี
3. ไม่ประพฤตินอกใจสามี
4. รักษาทรัพย์สินที่สามีหามาได้ไว้
5. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

มีข้อนำสังเกตุว่า หน้าทีของสาวนั้นเป็นเพียง "นึ่ง" ในขณะที่ภรรยาต้องทำเป็น "หน้าที" คือ จะต้องทำอย่างแน่นอน (รัชนิกร เศรษฐโร, 2523 : 89-90)

ปัจจัยทางประเพณีการอบรมเลี้ยงดู

พ่อแม่ของหญิงไทยโบราณ เข้มงวดกวดขันในเรื่องความเป็นอยู่ของลูกสาว หญิงไทยจึงไม่ค่อยมีอิสระนักในเรื่องชีวิตส่วนตัวและการเลือกคู่ครอง ไม่มีสิทธิ์แม้จะปกป้องสิทธิของตนเอง พ่อแม่อาจขายลูกสาวโดยไม่จำเป็นต้องถามความสมัครใจจากลูกสาวเลยก็ได้ (รัชนิกร เศรษฐโร, 2523 : 88)

ปัจจัยทางการศึกษา

ตั้งแต่กรุงสุโขทัยจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 1800-2411) ผู้หญิงไทยไม่ค่อยมีโอกาสเรียนหนังสือ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น

1. พ่อแม่กลัวว่าลูกสาวจะเขียนเพลงยาวติดต่อผู้ชาย
2. ผู้หญิงมีหน้าที่เป็นแม่บ้าน ปรนนิบัติสามีและเลี้ยงดูลูก ไม่เห็นความจำเป็นของการเรียนหนังสือ
3. การเรียนหนังสือในสมัยนั้น หากไม่ได้เข้าไปเรียนในพระราชวังก็ต้องเรียนกับพระในวัด แต่มีข้อห้ามว่า พระสอนหนังสือผู้หญิงไม่ได้

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) ได้ทรงเปิดโรงเรียนสุนันทาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนสตรีแห่งแรก และต่อมาได้มีพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 บังคับให้เด็กทุกคนไม่ว่าเพศ ศาสนา เชื้อชาติใด ๆ ก็ตาม ที่อยู่ในสังคมไทย มีโอกาสเรียนจนจบประโยคสามัญศึกษา 4 ปี ผู้หญิงจึงมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้นตามลำดับ แต่ตามสภาพความเป็นจริง ผู้หญิงก็ยังได้รับการศึกษาน้อยกว่าผู้ชาย (รัชนิกร เศรษฐโร, 2523 : 90-91)

ปัจจัยทางวรรณคดี

วรรณคดีเป็นสถาบันทางสังคมชนิดหนึ่ง ดังนั้นวรรณคดีจึงสะท้อนสังคม และขณะเดียวกันวรรณคดีอาจเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาสังคมด้วย (สุธา ศาสตร์, 2525 : 130-132)

วรรณคดีไทยมีวรรณคดีคำสอนหลายเรื่อง เช่น โอวาทภระสัตรี สุภาษิตสอนหญิง กฤษณาสมันต์ คำฉันท์ และนิเวศสอนเบญจกาย คำกลอน เป็นต้น ซึ่งวรรณคดีประเภทนี้สะท้อนสังคม และขณะเดียวกันก็สั่งสอนจริยธรรมแก่สังคมด้วย แต่คำสอนในวรรณคดีเหล่านี้โดยเฉพาะ

คำสอนสตรีมีก่นำมาอ้างเสมอว่าเป็นคำสอนที่เป็นปัจจัยให้สตรีมีสถานภาพไม่เท่าเทียมกับชาย ดังตัวอย่างคำสอนที่มักนำมาอ้างเสมอ เช่น

ถ้าผู้ทำราชการพระผ่านเกล้า

เคยเฝ้าเจ้าจอมวังนรังศรี

ทั้งล่วมปิดจันจงแต่งให้ตี

หมากบฏรีทาสให้ไปกิน

อุตล่ำท่าม้าเรอเสนอสนอง

ตามทำนองมิ่งมิตรเป็นนิจสิน

ปรนนิบัติภัสดาอย่าราคิน

จึงจะภักญ์โดยศปรากฎไป

สุนทรภู่, สุภาภิตสอนหญิง

ปัจจัยที่ยกมาอ้างถึงความไม่เสมอภาคระหว่างเพศชายและเพศหญิงเหล่านี้ ได้มีผู้เขียนบทความ หนังสือ หรือวิจัยเพื่อหักล้าง หรือสนับสนุนบ้างแล้ว เช่น จิระภา รัตนวิบูลย์ เขียนบทความเรื่อง "สตรีกับการแก้ไขกฎหมาย" บวร ประพฤติดี กิฬานพร นิพนธ์สิทธิ์ และเฉลิมพล ศรีทรงษ์ เรื่อง "สตรีไทยบทบาทในการเป็นผู้นำทางการบริหาร" รองศาสตราจารย์ ดร. จักรสุมาลย์ กบิลสิงห์ เขียนหนังสือชื่อ "มาดสตรีในพระนุทธศาสนา" และ เนื่องน้อย บุญเนตร เขียนบทความเรื่อง "สตรี : ทาสผู้ไม่เคยถูกปลดปล่อย" เป็นต้น

งานวิจัยนี้จึงวิเคราะห์คำสอนสตรีในวรรณคดีล้านนาว่า วรรณคดีล้านนาสอนสตรีในด้านใด เรื่องอะไร อย่างไร และศึกษาเจตคติต่อคำสอนสตรีของชาวเชียงใหม่ปัจจุบัน อันจะทำให้ทราบว่าคำสอนสตรีในวรรณคดีล้านนาเรื่องใดล้ำสมัย ควรปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คำสอนสตรีในวรรณคดีล้านนา
2. เพื่อศึกษาเจตคติของชาวเชียงใหม่ปัจจุบันต่อคำสอนสตรี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ถิ่นที่อยู่อาศัย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพการสมรส กับเจตคติต่อคำสอนสตรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบคำสอนสตรีในวรรณคดีล้านนา
2. ได้ทราบเจตคติของชาวเชียงใหม่ปัจจุบันต่อคำสอนสตรี
3. ได้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ถิ่นที่อยู่อาศัย และสภาพภาพการสมรส กับ เจตคติต่อคำสอนสตรี

ซึ่งความรู้เหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. นำไปพัฒนาการเรียนการสอนวรรณคดี
2. นำไปเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสตรี
3. ได้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศักดิ์ศรีของสตรีไทย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานที่ศึกษาเกี่ยวกับสตรีในวรรณคดีมีดังนี้

บุญยงค์ เกศเทศ (2517). ได้ศึกษา "สภาพภาพของสตรีไทยในวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงปี พ.ศ. 2325-2394 (รัชกาลที่ 1-3) โดยวิเคราะห์จากวรรณกรรม 8 เรื่อง คือ เสนาเรื่องขุนช้างขุนแผน บทละครเรื่องอิเหนา บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง และ ไกรทอง พระอภัยมณี กากีคำกลอนสุภาพ กฤษณาสมันต์ คำฉันท์ และสุภาวดีสตรี ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. สภาพภาพสตรีด้านการศึกษาอบรม

ก. สถานที่ให้การศึกษาอบรม

สตรีชั้นสูงจะได้รับการศึกษาอบรมในราชสำนัก

สตรีพนักงานชาววัง ตลอดจนพระสนมกำนัล จะได้รับการศึกษาอบรมจากบ้านขุนนาง ผู้ใหญ่ วังเจ้านาย และราชสำนัก

สตรีชาวบ้านจะได้รับการศึกษาอบรมจากภายในบ้านเฉพาะครอบครัวหนึ่ง กับ จากวัดอันเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง สำหรับที่วัดนั้น สตรีได้รับความรู้โดยทางอ้อม เป็นต้นว่าได้ฟังเทศนาของพระ และได้ร่วมทำบุญในงานประเพณีซึ่งจัดขึ้นที่วัด เป็นการศึกษาอบรมจิตใจตามประสาการทำให้มีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนา และตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี

ข. วิชาที่ศึกษาอบรม

สรุปเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ วิชาหนังสือ กับวิชาของกุลสตรี อันได้แก่ กิจการบ้านเรือน การประกอบอาหาร การประดิษฐ์กรรม การเย็บปักถักร้อย ตลอดจนกิริยามารยาท เป็นต้น

1) วิชาหนังสือ

สตรีชั้นสูง จะได้รับการศึกษาอบรมให้สามารถอ่านออกเขียนได้ มีการฝึกหัดให้แต่งคำประพันธ์ร้อยกรองขึ้นพื้นฐาน แต่มีเจ้านายสตรีหลายพระองค์เป็นกวี มีความสามารถนิพนธ์ร้อยกรองได้ดีไม่น้อยกว่าผู้ชาย

สตรีพนักงานชาววัง จะได้รับการฝึกอบรมให้อ่านออกเขียนได้เช่นกัน บางรายมีความสามารถในการแต่งการประพันธ์ร้อยกรองได้เป็นเยี่ยม

สตรีชาวบ้าน มักไม่ได้รับโอกาสเช่นเดียวกับเจ้านายสตรี และสตรีพนักงานชาววัง ฉะนั้นส่วนใหญ่จึงไม่สามารถจะอ่านออกเขียนได้ มีบางรายสามารถอ่านออกเขียนได้ แต่มักเป็นบุตรหรือภรรยาขุนนางข้าราชการ ทั้งในกรุงและหัวเมือง

2) วิชาของกุลสตรี

สตรีชั้นสูง จะได้รับการฝึกหัดอบรมให้มีความรู้ลึกซึ้งในวิชาเฉพาะกุลสตรี มีความประณีต และนับได้ว่าเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญหลายสาขา เช่น การปรุงอาหาร การประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง ดอกไม้สด การชงวันรูปเทียน และการเย็บปักถักร้อยต่าง ๆ เรียกได้ว่าเป็นงาน "เฉพาะสตรี" ส่วนในด้านกิริยามารยาทจะได้รับการอบรมเข้มงวดเป็นพิเศษให้สงวนเสงี่ยม มีท่าทีอ่อนน้อมและอ่อนช้อย ตลอดจนให้สามารถควบคุมสติอารมณ์ได้

สตรีพนักงานชาววัง ได้รับการฝึกหัดอบรมในทำนองเดียวกับสตรีชั้นสูง แต่ไม่ลึกซึ้งประณีตเท่า เป็นการฝึกหัดอบรมให้รู้เฉพาะงานในหน้าที่หรือตำแหน่งที่จะต้องไปปฏิบัติ เป็นสำคัญเท่านั้น

สตรีชาวบ้าน ได้รับการฝึกอบรมตามฐานะของครอบครัว และมักต้องช่วยในการทำมาหากินเลี้ยงชีพอีก ฝีมือในด้านต่าง ๆ จึงอาจไม่ประณีตงดงามเท่าสตรีชั้นสูงและสตรีพนักงานชาววัง เรื่องกิริยามารยาทก็ทำนองเดียวกัน ถ้าจะเปรียบเทียบกับสตรีชั้นสูงและสตรีที่เป็นพนักงานชาววังแล้ว สตรีชาวบ้านยังด้อยกว่า แต่กระนั้นทุกครอบครัวก็พยายามฝึกฝนการนุกูลจาและกิริยามารยาท นับได้ว่าในครอบครัวไทยสตรีจะได้รับการศึกษาในด้าน การนุกูลจา กิริยามารยาท ตลอดจนการวางตนให้ถูกต้องกาลเทศะและบุคคลเป็นปกติวิสัย

สถานภาพด้านการศึกษาอบรมของสตรีชั้นสูง พนักงานชาววัง และสตรีชาวบ้าน เน้นในด้านกิจการบ้านเรือน การประดิษฐ์กรรม การเย็บปักถักร้อย ฯลฯ เหมือนกัน โดยทั่วไปแล้วจะมีโอกาสได้ศึกษาอบรมวิชาหนังสือน้อยกว่าผู้ชาย

2. สถานภาพสตรีด้านครอบครัว

สตรีชั้นสูง ต้องรับภาระและความรับผิดชอบต่อครอบครัวในเรื่องการบังคับบัญชาควบคุมดูแลพนักงานชาวจีนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ทำหน้าที่ปรนนิบัติต่อพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ได้อย่างเรียบร้อย

สตรีพนักงานชาวจีน ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายเป็นประเภท ๆ ไป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการบริการปรนนิบัติรับใช้สตรีชั้นสูงและพระมหากษัตริย์

สตรีชาวบ้าน ต้องปรนนิบัติสามี อบรมเลี้ยงดูบุตร และควบคุมดูแลไพร่ ส่วนครอบครัวที่มีฐานะยากจน สตรีชาวบ้านต้องการะหนักมาก กล่าวคือต้องทำกิจการงานทุกอย่างไม่มีผู้ช่วยเหลือรับใช้คนอีกต่อหนึ่ง

ในด้านครอบครัวเจ้านายสตรีชั้นสูง พนักงานชาวจีน และสตรีชาวบ้านอยู่ในอำนาจของผู้ชายโดยสิ้นเชิง เนื่องจากผู้ชายเป็น "ผู้นำ" เป็น "หัวหน้า" ตลอดจนเป็นผู้บังคับบัญชา ส่วนสตรีเป็นแต่เพียง "บริวาร" ของชายเท่านั้น

3. สถานภาพสตรีด้านกฎหมาย

สตรีชั้นสูง พนักงานชาวจีน และสตรีชาวบ้าน ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายทัดเทียมกัน แต่ถ้าเปรียบเทียบกับผู้ชายแล้ว สตรียังเสียเปรียบชายในหลายเรื่อง เช่น สิทธิในการจัดการเรื่องทรัพย์สินมรดก สิทธิในการทำนิติกรรม สิทธิในการปกครองดูแลบุตร และสิทธิในการฟ้องร้องคดี เป็นต้น สตรีจะกระทำตามอำเภอใจมิได้ และเมื่อสามีกระทำความผิดต้องรับอาญาแผ่นดิน ผู้เป็นภรรยาต้องรับโทษทัณฑ์ตามสามีด้วย เหมือนผู้กระทำความผิดเสียเอง บทบัญญัติในกฎหมายยังกำหนดให้สามีเขียนแจ้งภรรยาหรือนำภรรยาไปเป็นตัวจำนำขังคุก หรือ อาจชายเสียก็ได้ตามปรารถนา นอกจากนี้ในบทลงโทษความผิดในคดีต่าง ๆ ส่วนใหญ่สตรีต้องรับโทษหนักกว่าทั้ง ๆ ที่เป็นความผิดในกรณีเดียวกัน เช่น คดีขโมยขี้สุสาว เป็นต้น ซึ่งแสดงว่าสถานภาพสตรีในทางกฎหมายนี้ สตรีไม่ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกับชาย ไม่แต่เท่านั้นสตรียังคงอยู่ในอำนาจของชายโดยสิ้นเชิงอีกด้วย

4. สถานภาพสตรีด้านสังคม

สตรีชั้นสูง และสตรีที่เป็นพนักงานชาวจีน มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบาย มีความกังวลน้อย มีการพบปะสมาคมพุดคุยเล่น และมีเวลาเล่นทั่วสนุกสนานอยู่กับเพื่อนฝูงจำนวนมากได้ เพราะไม่ต้องรับผิดชอบในการหาเลี้ยงชีพ นอกจากนี้มีการแต่งกายประกวดประชันกันเป็นประจำ แต่ในเรื่องการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างเพศนั้นเกือบจะไม่มีโอกาสเลย เพราะจะอยู่แต่เฉพาะ

ในเขตจำกัดในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งมีกฎเกณฑ์ระมัดระวัง และข้อห้ามมิให้พบปะกับชาย แม้จะใช้หนังสือเป็นสื่อติดต่อกันก็ ไม่อาจทำได้

สตรีชาวบ้านดำเนินชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกับสตรีชั้นสูงและพนักงานชาววัง กล่าวคือ สตรีชาวบ้านต้องช่วยเหลือบิดามารดาหรือสามีประกอบกิจการงานต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นทั้งงานหนัก และงานเบา แล้วแต่สภาพฐานะของครอบครัว ฉะนั้นจึง ไม่มีเวลาแต่งกายประกวดประชันกัน หรือพบปะสมาคมเล่นหัวสนุกสนานกับเพื่อนฝูงบ่อยครั้งนัก เนื่องจากภาระหน้าที่การงานที่ทำงานไม่เอื้อให้ จะมีโอกาสอยู่บ้าง เมื่อคราวมีงานนักขัตฤกษ์ หรือการละเล่นรื่นเริงตามเทศกาล หรือตามโอกาส เกี่ยวเนื่องกับอาชีพของตน ส่วนในเรื่องการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างเพศนั้น สตรีชาวบ้านมีอิสระ เสรีภาพกว่าสตรีชั้นสูงและพนักงานชาววัง คือ นอกจากจะมีโอกาสได้พบปะสนทนากับชายในงาน มหรสพหรืองานวัด ซึ่งจัดขึ้นตามประเพณีแล้ว บางท้องถิ่น เช่น ภาคเหนือ และอีสานยังอนุญาตให้ หญิงสาวได้พบปะพูดคุยภาษารักกับชายหนุ่มที่บ้านฝ่ายหญิงอีกด้วย สำหรับสตรีชาวบ้านในภาคกลาง และภาคใต้ ไม่มีธรรมเนียมดังกล่าว จึงมักใช้หนังสือและเขียนเพลงยาวติดต่อกัน

ถ้าเปรียบเทียบสภาพภาพทางด้านสังคมระหว่างหญิงกับชายแล้ว จะปรากฏว่าเพศ ของสังคมกีดกันหญิง ไม่เปิดโอกาสให้หญิงมีบทบาทอย่างเต็มที่ ตรงกันข้ามกับชาย สังคมเปิดช่อง ทางให้กระทำได้ทุกกรณี โดยไม่ต้องรับคำครหาในทางแต่อย่างใด สภาพภาพของสตรีในด้านสังคม จึงต้องยกว่าชาย

5. สภาพภาพสตรีด้านการประกอบอาชีพ

สตรีชั้นสูงส่วนน้อยมีงานหลัก คือ ประกอบอาชีพรับราชการอยู่ในพระบรมมหาราชวัง มีหน้าที่บังคับบัญชาควบคุมดูแลสตรี พนักงานชาววังให้ประกอบกิจการงานเป็นไปอย่างเรียบร้อย สม่าเสมอ โดยมีเบี้ยหวัดเงินปีเป็นค่าตอบแทน งานรองคือ เย็บปักถักร้อย การจัดทำขนม การ ประกอบอาหารนึ่ง ๆ รับประทานเล่น การร้อยดอกไม้แห้ง ดอกไม้สด ตลอดจนการอบผ้าเครื่อง นุ่งท้ม การทำน้ำหอม เครื่องสำอาง

สตรีพนักงานชาววังประกอบอาชีพรับราชการในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ กัน โดยอยู่ใน ความควบคุมของสตรีชั้นสูง เช่น เป็นนางละคร นักขับร้อง นักดนตรีมโหรีปี่พาทย์ เป็นพนักงานจัด ทำอาหาร เป็นตำรวจใน ฯลฯ ในบางโอกาสก็ประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งเป็นการซื้อขายกันอยู่ เฉพาะภายในพระบรมมหาราชวังเท่านั้น นอกจากนี้ยังเป็นผู้ช่วยสตรีชั้นสูงในการกระทำกิจการ ต่าง ๆ เช่น งานประดิษฐ์กรรม ร้อยดอกไม้ เป็นต้น

สตรีชาวบ้านที่มีฐานะดี จะประกอบอาชีพที่ถือว่าเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัว เป็นต้นว่า งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ประเภทเย็บ ปัก ถัก ร้อย ทำย้อม ทนอม ม่าน ผ้าถุง ผ้าท่ม สตรีชาวบ้านที่มีฐานะปานกลางจะช่วยบิดามารดาหรือสามีทำงานต่าง ๆ หลายประเภท ตั้งแต่ เกษตรกรรม คือ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ งานประเภทฝีมือ เช่น เป็นช่างแกะสลักเงิน ทอง ทำ

ขาดร ทำชิ้นน้ำ หรืองานประเภทจักสาน ตลอดจนค้าขาย ส่วนสตรีชาวบ้านที่มีฐานะยากจนนั้น นอกจากจะประกอบอาชีพช่วยเหลือเศรษฐกิจของครอบครัว โดยเป็นเกษตรกรรวม ยังต้องค้าขาย และรับจ้างอีกด้วย

สถานภาพด้านการประกอบอาชีพของสตรีแตกต่างกันไปตามระดับชั้นและฐานะ สถานภาพ- สตรีไม่สามารถดำเนินธุรกิจการอาชีพได้อย่างอิสระเป็นล้าเป็นสันเหมือนผู้ชาย เพราะยังไม่มี ความจำเป็นทางระบบเศรษฐกิจ สตรีจึงเป็นแต่เพียงผู้ช่วยเหลือชายทำงานเกือบทุกประเภท และใน บางกรณียังทำงานหนักยิ่งกว่าชาย คือ ประเพณีไม่นิยมให้สตรีมีเสรีภาพในการเที่ยวเตร่ เล่นสนุก มากนัก ในขณะที่ชายมีโอกาสทำได้ และละงานไว้ให้เป็นภาระหน้าที่ของสตรี (บุญยงค์ เกศเทศ, 2517 : 528-533)

พัชนี อัยราวงษ์ (2521) ได้ศึกษาเรื่อง "จริยศึกษาของสตรีไทยในสุภาหิตสอนหญิงคำกลอน" โดยศึกษาคำสอนสำหรับสตรีในเรื่องสุภาหิตสอนหญิง ในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์และ ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาผู้แต่งด้วย ในเรื่องคำสอนในสุภาหิตสอนหญิงผู้วิจัยพบว่าสตรีในสมัยนั้นมีบทบาท และฐานะทางสังคมอยู่ในวงแคบกว่าบุรุษ กล่าวคือ สตรีได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีหน้าที่จัดการ เกี่ยวกับเรื่องการบริหารเรือน ส่วนบุรุษนั้นเป็นฝ่ายออกไปทำหน้าที่ของตนในสังคมนอกบ้าน คือ เป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว และต้องรับใช้ประเทศชาติด้วยการรับราชการตามกฎหมายเกณฑ์ในสมัยนั้น จากการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าว บุรุษจึงเป็นฝ่ายที่สตรีมอบความเป็นใหญ่ให้ เพราะบุรุษ ต้องเป็นฝ่ายมีหน้าที่รับผิดชอบต่าง ๆ มากกว่าสตรี คือ เป็นทั้งหัวหน้าครอบครัวและเป็นผู้ปกป้อง ประเทศชาติในยามศึกสงครามด้วย (พัชนี อัยราวงษ์, 2521 : 152-153)

ปราณี สุรสิทธิ์ (2527) ได้ศึกษาเรื่อง "คำสอนสตรีไทยจากวรรณกรรมช่วงก่อน ได้รับอิทธิพลตะวันตก" โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดคำสอนสตรี ไทยสมัยก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก และศึกษาต่อไปว่าเมื่อได้รับวัฒนธรรมตะวันตกแล้ว คำสอนสตรี สมัยดั้งเดิมจะยังคงมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกของสตรีในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร

การศึกษาครั้งนี้ กระทำเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 วิจัยเอกสารโดยศึกษาจาก วรรณกรรมที่เกี่ยวกับคำสอนสตรี ซึ่งมีทั้งวรรณกรรมที่สอนโดยตรงและวรรณกรรมที่แทรกคำสอนอยู่ใน เนื้อเรื่อง วรรณกรรมดังกล่าวเป็นวรรณกรรมก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก ซึ่งหมายถึงวรรณกรรม ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 1800-2411) ส่วนตอนที่ 2 ใช้วิธีการ ทางสถิติวิเคราะห์จิตสำนึกของสตรีปัจจุบัน โดยสร้างแบบสอบถามจากเกณฑ์ที่ได้จากคำสอน ตาม ผลการวิจัยจากเอกสารตอนที่ 1 ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบ Verbal Projective

Technique ซึ่งสถานการณ์แต่ละข้อจะมีคำถาม 2 ข้อ คือการรับรู้มาตรฐานสังคม และการรับรู้ ตามอัตภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นข้าราชการครูสตรีและพนักงานธนาคารสตรี จำนวน 360 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ t-test, F-test, Studentized q - Statistic แบบ Newman-Keuls และ Pearson Product - Moment Correlation Coefficient

ผลการวิจัยจากรรณกรรมก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก พอสรุปได้อย่างกว้าง ๆ เป็น 5 หมวด ดังนี้คือ สอนให้เป็นลูกที่ดี เชื่อฟังบิดามารดา สอนให้ปฏิบัติต่อตัวเองอย่างสงวนตัว สอนให้เป็นภรรยาที่ดี ซื่อสัตย์ และปรนนิบัติสามี สอนให้เป็นแม่บ้านที่ดี ดูแลทรัพย์สินและบริวาร สอนให้เป็นมารดาที่ดีในการอบรมเลี้ยงดูบุตร คำสอนทั้ง 5 หมวดนี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางศาสนา และปัจจัยทางธรรมชาติ จากปัจจัยดังกล่าวนี้ ส่งผลให้สตรีมีสถานภาพที่ต่ำต้อย ต้องตกเป็น "เบี้ยล่าง" ของชายในทุกกรณี ทั้งนี้เพราะสังคม เห็นว่า สตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ พึ่งตนเองไม่ได้ ชีวิตจึงต้องขึ้นอยู่กับชาย สตรียุคก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก ต่างประพฤติปฏิบัติตามคำสอนทั้ง 5 หมวดดังกล่าว เห็นได้จากพฤติกรรมของตัวละคร สตรี โดยเฉพาะตัวละครฝ่ายดี เช่น บิดามารดาสั่งให้ทำสิ่งใดก็จะปฏิบัติตามคำสั่งนั้นไม่ว่าสิ่งนั้น จะผิดหรือถูก หรือเมื่อมีสามีก็ต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ต้องเคารพเทิดทูนสามีของตนทุกขณะจิต คำสอน เหล่านี้มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกของสตรีในอดีตเป็นอย่างมาก

สำหรับสตรีในปัจจุบัน ผลการวิจัยจิตสำนึกเกี่ยวกับคำสอนจากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว พบว่า สตรีในปัจจุบันมีจิตสำนึกในระดับปานกลาง และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสถานภาพสมรส วิทย และอาชีพ พบว่าโดยส่วนรวมแล้วมีจิตสำนึกไม่แตกต่างกันทั้งในลักษณะการรับรู้มาตรฐานสังคม และในลักษณะติดตามอัตภาพ แต่จะมีสตรีกลุ่มหนึ่งที่มีจิตสำนึกเกี่ยวกับการรับรู้มาตรฐานสังคมและการรับรู้ติดตามอัตภาพไม่สัมพันธ์กัน สตรีกลุ่มนี้ได้แก่พนักงานธนาคารทั้งโสดและสมรส ที่อยู่ในวัย กลางคนและวัยสูงอายุ ดังนั้นเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับข้าราชการครูสตรี จึงพบว่าการรับรู้ทั้งสอง ลักษณะไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน เช่น จิตสำนึกในลักษณะมาตรฐานสังคมไม่แตกต่างกัน ส่วนใน ลักษณะติดตามอัตภาพกลับแตกต่างกัน เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะวัยเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้สตรีมี ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองต่างไปจากผู้อื่น กล่าวคือ สตรีที่มีอายุมากขึ้น คืออยู่ในวัยกลางคนและวัย สูงอายุ จะเห็นว่าสิ่งใดที่เป็นข้อควรปฏิบัติสำหรับกุลสตรี ตนปฏิบัติได้มาก และสิ่งใดที่ขัดต่อค่านิยม ของสังคม ตนก็จะไม่ปฏิบัติ ในทางตรงข้ามสตรี 2 วัยนี้จะเห็นว่า สิ่งที่ตนคิดว่าไม่สมควรประพฤติ ปฏิบัติ แต่สตรีทั่วไปปฏิบัติกัน สิ่งที่ควรปฏิบัติมาก สตรีทั่วไปกลับปฏิบัติได้น้อย

จากผลการวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นว่าสตรีในปัจจุบันมีสถานภาพเปลี่ยนแปลงไป จิต-สำนึกเกี่ยวกับคำสอนมีเพียงระดับปานกลางเท่านั้น (ปราณี สุรสิทธิ์, 2527 : บทคัดย่อ)

ศิริวิรัตน์ อาศนะ (2529) ได้ศึกษา "สตรีในวรรณกรรมล้านนา" โดยศึกษาจากวรรณกรรม 20 เรื่อง คือ อ้ายร้อยชอด วรรณพราหม ก่าก่าดำ ชิวหาสิ้นคำ จันตะฆา วงศ์สุวรรณ สุวรรณเมฆะทมาชนคำ เจ้าสุวัตร หงส์หิน บัรระวงศ์หงส์อำมาตย์ เต้โจยาโม อุทธะลา ช้างงาเดี่ยว เจ้าโสทะนากับนางปะอะวี คำวญญาพรหม โคลงวิทฺรสอนโลก คำสอน-พระยามังราย คำวอุทธาพรหม คำสอนหมื่นเสาร และธรรมดาสอนโลก ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. คตินิยมเกี่ยวกับความงามของสตรี วรรณกรรมล้านนาประเภทนิทาน สะท้อนให้เห็นคตินิยมนี้เด่นชัดกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น คตินิยมดังกล่าวสะท้อนออกมาในรูปของการพรรณนาความงาม พรรณนาอาการผู้พบเห็น ตลอดจนการใช้กลุ่มคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความงามแทนชื่อสตรี นอกจากนี้วรรณกรรมล้านนายังสะท้อนให้เห็นคตินิยมเกี่ยวกับการแต่งกายให้งดงามด้วย

2. คตินิยมเกี่ยวกับคุณสมบัติสตรี วรรณกรรมล้านนาชี้ให้เห็นคตินิยมเกี่ยวกับเรื่อง 2 ลักษณะ คือ คุณสมบัติทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะ คุณสมบัติทั่วไปเป็นสิ่งที่สตรีทุกคนพึงมี ที่สำคัญได้แก่รู้หลักการครองเรือน โดยเน้นเรื่องการทำงานในหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์ มีระเบียบเข้มแข็งอดทน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ที่สำคัญคือมีวาจาไพเราะอ่อนหวาน และปฏิบัติตนเหมาะสมกับการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี สำหรับคุณสมบัติเฉพาะ วรรณกรรมล้านนายังชี้ให้เห็นอีก 2 ลักษณะ คือ คุณสมบัติของสตรีที่เป็นโสัด และสตรีที่แต่งงานแล้ว สตรีที่เป็นโสัดพึงมีคุณสมบัติที่สำคัญคือ รักนวลสงวนตัว และไม่เกี่ยวข้องกับบุรุษที่แต่งงานแล้ว สำหรับสตรีที่แต่งงานแล้วพึงรัก ซื่อสัตย์ เคารพยกย่องให้เกียรติสามี และแสดงออกในลักษณะของการปรนนิบัติสามีอย่างเอาใจใส่ วรรณกรรมล้านน่าย้ำให้เห็นความสำคัญของคตินิยมเกี่ยวกับคุณสมบัติของสตรี โดยเฉพาะสตรีโสัดและสตรีที่แต่งงานแล้ว ถ้าไม่อยู่ในกรอบของคตินิยมดังกล่าวก็จะมีบทลงโทษตามลำดับขั้น

3. คตินิยมเกี่ยวกับคู่ครองของสตรี วรรณกรรมล้านนาแสดงให้เห็นคตินิยมเกี่ยวกับคู่ครองของสตรีตามลำดับคือ คตินิยมเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองและคุณสมบัติของคู่ครอง คตินิยมเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองของสตรี วรรณกรรมล้านนาเห็นว่า สตรีพึงตัดสินใจเลือกคู่ครองอย่างรอบคอบ และถือเอาความคิดเห็นของบุคคลอื่นเป็นเครื่องตัดสินใจด้วย ส่วนคุณสมบัติของคู่ครองของสตรีสามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะคือ เฉลียวฉลาด เป็นคนดีมีศีลธรรม และมีศักดิ์ตระกูลทัดเทียมกัน คุณสมบัติดังกล่าวนี้มีความสำคัญทัดเทียมกัน สตรีย่อมปรารถนาที่จะได้คู่ครองที่มีคุณสมบัติครบถ้วนทั้ง 3 ประการ แต่ตามความเป็นจริงแล้ว สตรีอาจจะมีโอกาสเลือกคู่ครองที่มีคุณสมบัติประการใดประการหนึ่งเท่านั้น

4. คตินิยมเกี่ยวกับการศึกษาและการประกอบอาชีพ วรรณกรรมล้านนาสะท้อนให้เห็นคตินิยมเกี่ยวกับการศึกษาและการประกอบอาชีพน้อย เกี่ยวกับการศึกษามีคตินิยมว่าสตรีพึงศึกษาเล่าเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น

ได้ สำหรับการประกอบอาชีพมีคตินิยมว่าสตรีหนึ่งช่วยเหลือสามีในการประกอบอาชีพ เพื่อแบ่งเบาภาระของสามี

5. บทบาทและสิทธิสตรีตามสภาพนาในด้านการครอบครัว จำแนกตามฐานะในครอบครัวของสตรีคือ มารดา ภรรยา และธิดา สตรีในฐานะมารดาทั้งสตรีสูงศักดิ์และสามัญชน มีบทบาทและสิทธิสำคัญคือ รักและให้การอบรมสั่งสอนแก่บุตรธิดา การให้ความรักแก่บุตรธิดานั้น สตรีในฐานะมารดาอาจจะแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนการอบรมสั่งสอนจะเน้นเกี่ยวกับจริยธรรมและศีลธรรม และจะเพิ่มหลักการครองเรือนแก่ธิดา เพื่อให้มีคุณสมบัติพร้อมและสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม สตรีในฐานะภรรยาทั้งสองสภาพนามีบทบาทและสิทธิในฐานะภรรยาสอดคล้องกับคตินิยมเกี่ยวกับคุณสมบัติสตรีที่แต่งตั้งมาแล้ว กล่าวคือรักและซื่อสัตย์ต่อสามี ปรนนิบัติและเคารพยกย่องสามี การแสดงความรักและซื่อสัตย์ต่อสามี สตรีจะพยายามครองตนให้บริสุทธิ์ ไม่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กับบุรุษอื่น ส่วนการปรนนิบัตินั้นจะเน้นเกี่ยวกับการดูแลเมื่อสามีเจ็บไข้ อาหารการกิน และความเป็นอยู่ทั่วไป สำหรับการเคารพยกย่องสามี สตรีทั้งสองสภาพนามถือว่าสามีเป็นผู้ที่ควรเคารพบูชา และแสดงออกโดยการกราบไหว้เทีตทูนไว้เหนือศีรษะ ถึงแม้ว่าสตรีนั้นจะมีความรู้ความสามารถก็จะยกย่องสามีให้มีอำนาจเหนือตน นอกจากนี้แล้ววรรณกรรมล้านนา ยังได้สะท้อนให้เห็นว่าสตรีในฐานะภรรยามีบทบาท และสิทธิในการช่วยเหลือให้กำลังใจเมื่อสามีเกิดความท้อถอย ท่วงดิ่ง ชี้นะและขอความยุติธรรมจากสามีได้ เมื่อเห็นว่าสามีกระทำการที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม สตรีในฐานะธิดามีบทบาทและสิทธิที่สำคัญคือปรนนิบัติรับใช้ เคารพ เชื่อฟัง กตัญญูแก่เวทที่บิดามารดาและผู้มีพระคุณ ทั้งยังสามารถท้วงติงหรือแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับความผิดหรือการกระทำของบิดาได้ รวมทั้งเป็นคู่คิดของบิดาด้วย

6. บทบาทและสิทธิสตรีตามสภาพนาในด้านสังคม จำแนกออกเป็น การคบเพื่อนต่างเพศและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม การคบเพื่อนต่างเพศนั้น สตรีสูงศักดิ์และสามัญชนมีบทบาทและสิทธิในการคบเพื่อนต่างเพศแตกต่างกัน สตรีสามัญชนจะมีบทบาทและสิทธิมากกว่า สำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม สตรีสูงศักดิ์จะมีบทบาทและสิทธิในการเป็นผู้จัดกิจกรรมของสังคมมากกว่าสตรีสามัญชน

7. บทบาทและสิทธิสตรีตามสภาพนาในด้านการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ โอกาสทางการศึกษา วิชาที่ศึกษา และผู้ถ่ายทอดการศึกษา ตลอดจนสถานที่ให้การศึกษารูปผลได้ดังนี้คือสตรีสูงศักดิ์มีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่าสตรีสามัญชน โดยเฉพาะเรื่องเวทมนต์คาถา แต่วิชาที่ศึกษาโดยทั่วไปเน้นเกี่ยวกับหลักการครองเรือน นอกจากนี้แล้วสตรียังศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งทั้งหมดนี้ผู้ที่มามีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดการศึกษาได้แก่ บุคคลใน

ครอบครัวคือบิดามารดา และผู้ทรงความรู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสตรี สำหรับสถานที่ที่ให้การศึกษาล้วนใหญ่จะเป็นสถาบันครอบครัว

8. บทบาทและสิทธิสตรีตามสภาพในด้านการประกอบอาชีพ ศึกษา 2 ลักษณะ คือ โอกาสในการประกอบอาชีพ และประเภทของอาชีพ สรุปผลได้ว่า สตรีมีโอกาสประกอบอาชีพ ช่วยสามีและช่วยเหลือตนเอง โดยการค้าขาย นอกจากนี้แล้วสตรียังประกอบอาชีพอื่นคือรับจ้าง และในกรณีที่ไม่มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ สตรีก็จำเป็นต้องขอทานเลี้ยงชีวิต

9. บทบาทและสิทธิสตรีตามสภาพในด้านการเมือง ศึกษา 2 ลักษณะ คือ การเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมในด้านการเมือง จากการศึกษาพบว่าสตรีสูงศักดิ์มีบทบาทและสิทธิในการเป็นผู้นำของบ้านเมือง ตลอดจนเป็นผู้นำในการทำสงคราม การเป็นผู้นำของบ้านเมืองนี้ไม่ปรากฏบทบาทชัด แต่สตรีจะต้องยึดหลักศนิธราชธรรม และการเป็นผู้นำในการทำสงครามจะต้องมีความรู้ความสามารถทัดเทียมกับบุรุษ สังคมจึงจะยอมรับ สำหรับการมีส่วนร่วมในการเมืองนั้น สตรีสูงศักดิ์และสามัญชนมีบทบาทและสิทธิในการช่วยเหลือ และป้องกันมิให้บ้านเมืองเดือดร้อนตามฐานะและโอกาส (ศิริรัตน์ อาศนะ, 2529 : 406-409)

จะเห็นว่ายังไม่มีการศึกษาเจตคติของบุคคลในปัจจุบันเลย จึงยังไม่ทราบว่าคนปัจจุบัน เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับสภาพของสตรีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่องนี้โดยเน้นศึกษาเฉพาะเจตคติของชาวเชียงใหม่ต่อคำสอนสตรีในวรรณคดีล้านนา

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง เป็นชาวเชียงใหม่ที่เกิดและเติบโตในจังหวัดเชียงใหม่ อายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป โดยนับถึง พ.ศ. 2531
2. วรรณคดีล้านนาที่ใช้ศึกษาคือ
 - 2.1 คำวช่เรื่องชีวหาลิ้นคำ
 - 2.2 คำวช่เรื่องวรรณพรหม
 - 2.3 คำวช่เรื่องอ้ายร้อยชอด
 - 2.4 คำวช่เรื่องจันตะขา
 - 2.5 คำวช่เรื่องวงศ์สวรรค์ เล่ม 1, 2
 - 2.6 คำวช่เรื่องกำก่าคำ
 - 2.7 คำวช่เรื่องหงส์หิน

- 2.8 คำวชอเรื่องเจ้าสุวัตร
- 2.9 คำวชอเรื่องสุวรรณะเมกมะพมาชนด้า
- 2.10 หนังสือโวหารล้านนา
- 2.11 หนังสือโลกนัยชาตก
- 2.12 คำวชอุทธาหรณ์
- 2.13 คติสอณใจชาวลานนาไทย
- 2.14 โคลงวิหกรสอนหลาน
- 2.15 โคลงเจ้าวิหกรสอนโลก
- 2.16 คำสอณพระยามังราย
- 2.17 คำสอณพม่นสาร
- 2.18 สุภานิตล้านนา
- 2.19 โคลงนรพมกัต
- 2.20 ชรรพมาสอณโลก
- 2.21 จักกวางนทีปนี

นิยามศัพท์

เจตคติ หมายถึงท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ถ้าความรู้สึกนั้นเป็นความรู้สึกที่ดี เมื่อมีสิ่งเร้าหรือกระตุ้น บุคคลนั้นก็จะพร้อมที่จะปฏิบัติสิ่งนั้น

ชาวเชียงใหม่ปัจจุบัน หมายถึงบุคคลที่เกิดและเติบโตในจังหวัดเชียงใหม่ และอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ช่วงเก็บข้อมูลเดือนธันวาคม 2531 - กุมภาพันธ์ 2532

คำสอณสตรี หมายถึงลายลักษณ์อักษรที่แสดงให้เห็นว่าสตรีควรรู้อะไร ควรประพฤติอย่างไร และควรละเว้นอะไร

อำเภอชั้นใน หมายถึงอำเภอเมืองเชียงใหม่อันเป็นที่ตั้งของเทศบาลนครเชียงใหม่ และอำเภอที่อยู่รอบ ๆ อำเภอเมือง คือ อำเภอคอดอยสะเก็ด อำเภอสันกำแพง อำเภอสารภี อำเภอหางดง อำเภอแม่วิม และอำเภอสันทราย

อำเภอรอนนอก หมายถึงอำเภอที่อยู่รอบนอกอำเภอชั้นในได้แก่ อำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาว อำเภอฝาง อำเภอพร้าว กิ่งอำเภอเวียงแหง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง

อำเภอแม่แจ่ม อำเภอสะเมิง อำเภอฮอด อำเภอคอยเต่า อำเภออมก๋อย อำเภอแม่สาย และกิ่ง
อำเภอไชยปราการ

วัยหนุ่มสาว หมายถึง บุคคลผู้มีอายุตั้งแต่ 16-30 ปี

วัยกลางคน หมายถึง บุคคลผู้มีอายุตั้งแต่ 31-49 ปี

วัยสูงอายุ หมายถึง บุคคลผู้มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป

อาชีพที่มีรายได้ประจำเป็นรายเดือน หมายถึงอาชีพที่รับจ้างทำงานให้เจ้าของกิจการ
โดยรับรายได้เป็นรายเดือน เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างบริษัทห้างร้าน ฯลฯ

อาชีพอิสระ หมายถึงบุคคลที่มีกิจการของตนเอง รับรายได้โดยตรงจากลูกค้า เช่น
ค้าขาย เกษตรกร รับเหมาก่อสร้าง ศิลปิน ฯลฯ

หญิงบริการ หมายถึงสตรีที่ประกอบอาชีพบริการทางเพศกับบุรุษได้แก่ โสเภณี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research)
2. กลุ่มตัวอย่าง

เลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบให้
โควตาที่เฉพาะเจาะจง (Purposive Quota Sampling) จำนวน 728 คน ดังนี้

จำนวนตามถิ่นที่อยู่	อำเภอชั้นใน	361 คน
	อำเภอรอบนอก	367 คน
จำนวนตามเพศ	ชาย	262 คน
	หญิง	466 คน
จำนวนตามอายุ	16-30 ปี	462 คน
	31-49 ปี	168 คน
	50 ปีขึ้นไป	98 คน

จำแนกตามสถานภาพการสมรส	โสด	424 คน
	แต่งงาน	265 คน
	หย่าร้าง หม้าย	39 คน
จำแนกตามระดับการศึกษา	ป. 6 และต่ำกว่า	206 คน
	มัธยมศึกษาตอนต้น	188 คน
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	174 คน
	อนุปริญญา	82 คน
	ปริญญาตรีขึ้นไป	78 คน
จำแนกตามอาชีพ	อาชีพที่มีรายได้ประจำเป็นรายเดือน	221 คน
	อาชีพอิสระ	180 คน
	นักเรียนนักศึกษา	276 คน
	หญิงบริการ	51 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.1 วิเคราะห์คำสอนสตรีจากวรรณคดีล้านนา

3.2 นำคำสอนสตรีมาสร้างเป็นคำถาม

3.3 นำคำถามไปทดสอบสัมภาษณ์

3.4 ปรับปรุงคำถามเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีคำถามทั้งหมด 40 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย รวม 4 คน ออกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างระหว่างวันที่ 1

ธันวาคม 2531 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2532

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 แจกแจงความถี่

5.2 หาสัดส่วน โดยใช้สูตร $p = \frac{f}{n}$

5.3 ทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่าง โดยใช้สูตร

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i} \quad , \quad df = k - 1$$

การแปลความ

ถ้า X^2 ค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 3.84 หมายความว่าสัดส่วนเห็นด้วยกับสัดส่วน
ไม่เห็นด้วยต่างกันจริง ถ้าสัดส่วนเห็นด้วยมากกว่าหมายถึง กลุ่มตัวอย่างนั้นเห็นด้วย ถ้าสัดส่วนไม่
เห็นด้วยมากกว่า หมายถึงกลุ่มตัวอย่างนั้นไม่เห็นด้วย

ถ้า X^2 ค่า น้อยกว่า 3.84 หมายความว่า สัดส่วนเห็นด้วยกับสัดส่วนไม่เห็นด้วย
ไม่แตกต่างกัน นั่นแสดงว่ากลุ่มตัวอย่างนั้นเห็นด้วยกับไม่เห็นด้วยพอ ๆ กัน

5.4 ทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้สูตร

$$P - \text{Value} = \frac{(A + B)! (C + D)! (A + C)! (B + D)!}{N! A! B! C! D!}$$

การแปลความ

ถ้า P - Value มากกว่า .05 หมายความว่าตัวแปรนั้น ไม่สัมพันธ์กัน

ถ้า P - Value น้อยกว่า หรือเท่ากับ .05 หมายความว่าตัวแปรนั้นสัมพันธ์กัน